

Fekete György

Az élet küzdelem – harcold meg!

■ Vajon elgondolkodtunk-e valaha azon, hogy a küzdelem szónak milyen feltűnő módon kettős értelmezése lehetséges? Nekem mindig az volt az érzésem, ha hallottam, olvastam, hogy benne a jó, a rossz, az igaz és az igaztalan, az érdemes és az érdemtelen Janus-arca néz vissza rám. Mire gondolok?

A hódítás véres sikeréért ugyanis kétségtelenül szörnyű küzdelemre küldi katonáit a zsoldosvezér. Keményen megküzdenek a zárok rafinált kódrendszerével a leleményes bankfosztogatók, szervezett küzdelemben élnek nap mint nap a kábítószerebandák, ipari titkok kémei a számítógépek vírusvariációit újra és újra szürlők. Évszázadok óta halálos küzdelmet vívnak egymás ellen a maffiaszervezetek, és új világunk évtizedeiben a kapcsolati tőkéjük hamisságába kapaszkodó rabló-privatizálók.

Győzelem reményével indulnak a küzdőtérre számonkérhetetlen kampányhazugságok, a nemzetárulás Nemei, a kétségbeesett Igen-ekkel.

Ugyanakkor életéért küzd az árvíz sodorta fuldokló, szépséges gólért a középcsatár, csecsemője láza ellen az ijedt kismama, jó jegyért a tehetséges kisdíák. Győzni szeretne a zseniális film a fesztiválon, olimpiai reménység a stadion vörös salakján, belső küzdelmeit verses üzenetekké verejttekezi ki a költő, és hatalmas küzdelmet vívnek a környezetet védők a fizikai-kémiai természetrombolás bűnös mohósága ellen.

A küzdés, erőfeszítés – úgy tűnik – önmagában még nem erény. Akkor miről szól a küzdelem?

A kétféle küzdés léte, minőségkülönbsége az egyik erkölcsi alapjainak teljes hiányáról, a másik az igazság–békeesség–mélányság–szeretet egymást feltételező és erősítő győzelemvágyáról tanúskodik.

Cocbus egy írásában szigorú figyelemztetést ír le evvel kapcsolatban: „az élhet csak, ki kész a harcra, a gyáva mind alulmarad”. Ebben a megállapításban az a tapasztalás fejeződik ki, hogy az élet – természeténél fogva – küzdelem jellegű.

Erre fel kell készülni, eszközeit, szabályait kiművelni, és közmegegyezésen alapuló technikákkal gyakorolni. Akárcsak a sportban. Ha nincs így, akkor annak nemcsak elszenvedői, hanem előidézői is vagyunk. Nem árt, ha észrevevesszük ebben is szerepünket.

Blaga az előbbi idézetet toldja meg avval, hogy „a küzdelemből főképpen azok kerülnek ki győztesen, akik jobban szeretik a küzdelmet magánál a győzelemnél”. Mi magyarok tudjuk, hogy Madách már jóval korábban idéztetett hasonlószerű mondatot *Az ember tragédiájában* magával az Úristennel: „Mondottam, ember: küzdj, és bízza bízáll!”.

És ehhez kapcsolódik az Úr korábbi szózata is: „Karod erős – szived emelkedett: / Végtelen a tér, mely munkára hív”,

A kétféle küzdelem azonos nyelvi kifejezésének, de elentétes tartalmi voltának paradoxona ebben a madáchi idézetben oldódik fel, és kapja meg felfogható értelmét.

Hiszen az egyik a rosszért, másik a jóért folyik. Cáfolhatatlanul.

A jóért folyó küzdelem az isteni megközelítéséért zajlik. Ez az a harc, az a harcmódor, amely célját nem a másik felet leigázó győzelemben hirdeti meg, hanem a bizakodás általi munkában rejülő mindennapi szépségért, boldogságért. Egészen biztosan ehhez kapjuk az „erős kart” és az „emelkedett szívet” a mindenkori születések meghatározó pillanatában. Sőt a „végtelen teret” is fizikai és szellemi értelemben egyaránt, ami elég tág és feltarthatatlan ahhoz, hogy az idők végtelenségéig szabadon kalandozhassunk benne. Ám csak akkor, ha magunk is erősen akarjuk, és nem robbantjuk fel városainkat, égetjük el könyveinket, taroljuk le búzamezőinket, mielőtt utódaink utódai a világra sírhatnak magukat. Csupán a birkózás szenvedélye okán.

Dickens – egy eléggé ismert megállapításában – odáig megy el, hogy az emberi ész mint ajándékot is a küzdelem eszközévé avatja, gondolom, teljes joggal. Ekképpen: „Nem azért jut valami okos dolog az ember eszébe, hogy aztán elássa. Azért jut eszébe, hogy hasznos dolgot műveljen vele. Magát az életet is azzal a feltétellel kapja az ember, hogy küzd érte az utolsó lehetőségig.” Nagy igazság ez, különösen, ha azt tapasztaljuk, hogy a hasznos maga is nagy küzdelmet folytat a haszontalannal. Meg is látszik ez, ha gyakran vagyunk magunk legnagyobb ellenségei, például akkor, amikor – betegségeink esetén – saját gyógyulásunk ellen dolgozunk, vagy napi hatvan cigaretta csikkje füstölög abban a családi hamutartóban, amelyik mellett gyerekeink hat órát merednek a képernyőre.

Értelemszerűen nem mehetünk el a győzelem felemelése mellett sem. Főképpen azért nem, mert általában csak velünk szemben állók feletti győzelmek esetén szoktunk rá szót vesztegetni. Mintha csupán saját tökéletességünk volna egyetlen oka sikereinknek, és személyes akaratunk tévedhetetlensége. E dologban is mondtak ki alapigazságokat. Peguy figyelmeztetését érdemes is agyunkba vésnünk: „Legyőzni önmagunkat, ez az egyetlen valóságos, és az egyetlen tökéletes győzelem.” A gondolatmenetet folytatni is kell avval, hogy harcainkat és küzdelmeinket – bármiért – illik úgy kezdeni, hogy szigorú önvizsgálatot tartunk, érveinket kontrolláljuk, s ha elképzelésünk és akaratunk mércéje alacsony értéket mutat, küzdelmünknek új irányt szabunk.

Nem a küzdelemről kell tehát lemondanunk, az előrejutás jobbító szándékairól, a segítség, a kitartás nemes ambícióiról, hanem a hamis feltételezésekről, az elfogultságról, a kicsinyes anyagiasságról és az érdemtelen győzelem álságos vágyakozásáról.

Sokan vélhetik, még többen észlelhetik, hogy az élet küzdelem jellege túlságosan fárasztó, időt rabló, hogy a harc nem lehet nemes, a győzelem ritkán összekovácsoló, sőt megosztó. Tagadhatatlan, gyakran van ez így. Ezért igaz is, nem is.

Igaz abban, hogy korunk a verseny és egyre gyakrabban az esztelen, sokak számára tempójában követhetetlen vészőfutások kora lett. Sokszor az elért eredmények se tudják igazán kifutni magukat. Idő előtt újabb és újabb változataikra cserélődnek a dolgok, mielőtt még céljukat megértenénk és ajándékaikat birtokba vehetnénk. A küzdelem ilyenkor válik teljesen öncélúvá, ám

nem úgy, ahogy Madách jósolta volt, hanem a zsoldosok és a rabszolgák életérzésére váltva. Lehet ez így tárgyakkal, eszmékkel, társakkal és körülményekkel is. Ez a gyorsuló küzdelem valóban nem sok jót ígér azoknak, akiknek a harc nem életelemük, akik nagyon megfáradtak, vagy szándékos befelé fordulásuk az ég felé vágyakozás induló gesztusa.

Akkor nem igaz azonban – de legalábbis kétséges –, ha annak a Flaubert-nak hiszünk, aki ezt a megjegyzést tette: „Az egyik fáradtság elűzi a másikat.” A természet-

tudomány is szolgál hasonló példával, amikor azt bizonyítja, hogy az az anyag, amelyik az egyik anyagra már telített, az a másikra még lehet szabad.

Mire int Flaubert és figyelmeztet a kémiai példa? Elsősorban arra, hogy a küzdelem nem lehet sodródás, s a legnagyobb elragadtatásban is jelen kell lennie a belőle való szabadulás szándékának és lehetőségének. Sohase szűkítsük le a madáchi „végetlen teret” annyira, hogy csak az egyetlen szellemi zóna foglyaivá váljunk. A könyv, a színpadi tér, a képernyő lehetőségei, a hangszerekből áradó tonális csodavilág, az eszmecserek kerekasztala, a tárgyakban, műtárgyakban testet öltött vizuális kozmosz mind-mind a küzdelmek színtereinek váltását kínálják. A természetben való elmerülés, a szemek fényeiben való fürdés, az Ige minden fontos kérdésre visszhangzó válaszai a valóságos és érdekes küzdelmek arzenálját kínálják. Azért is meg kell tehát küzdeni, hogy a küzdőpályákat minél többször magunk választhassuk meg, a harc szabályainak alakításában részt vehessünk, tisztességét ellenőrizhessük, és győzelmeinket önként oszthassuk meg másokkal. Mert a becsületes küzdőnek mindig jutni kell egy részt a győzelemből. A becsutlen küzdő ezt elmarni szokta.

És ha legyőznek bennünket? – kaphatjuk a jogos kérdést. Ha nem gyávaság, lustaság, jellemtelenség volt a vereség oka, ha minden erőnk és képességünk belevetettük a küzdelemben, de jobbak voltak nálunk, és így maradtunk alul, akkor a győztesekkel szemben nem a vereség, hanem a versenyzés szépsége, gazdagsága, méltósága határozza meg szerepünket. Nem erőt von el a részvétel, hanem új erőre is serkenthet. Erről szól a „bízva bízzál” bátorítása az isteni üzenetnek.

Érdekes emlékeim vannak a versmondó versenyekről, tanulságuk némileg ideillik. Számomra sohasem az volt az első, aki „szebben szavalt”. Hanem az, akiről tudtam, hogy több verset tud, s ha botladozott is a nyelve, valahogy igazabban botlott meg. Így vannak győztesek, és erkölcsi győztesek. Az én favoritom az utóbbi. Jó, ha a két kategória fedi egymást, de ez ritka, mint a fehér holló.

Aki pedig hisz, hisz abban, hogy az élet mint egyetlen küzdelemsorozat létezik, és a győzelmet jelentő bíraskodás jó kezekben van, mert nem a miénkben, az azt is tudja, hogy a küzdelem–győzelem–vereség logikai hármasa igazságosan fog kiegyenlítődni, amikor cselekedeteik súlya mérlegre kerül.

Elkerülhetetlenül.